

KILÁTÓ

KOSZTYA SZTRANDZSEV*

AZ ÖTÖDIK FORDULÓ

A mai utolsó forduló is megkezdődött. A negyedik.

Ismét a benzinkút, majd az öreg mészégető kemence, a két nyárfa, aztán a hajtókanyar és a púpos domb következik... Marin áthaladt az emelkedőn és megállt.

Megmosakodott a vascsőből csobogó vízben. A jeges víz arcába csalta a vért, bőrért lángvörösre változtatta egy pillanat alatt. Aztán ismét küzdenie kell az álom édes vágyával. Hanyadszor a mai nap? Térdében, könyökében, nyakizmában, gerincében érezte a fáradtságot. És mind közelebb kúszik a szeméhez az álom ingere.

Hajnalban Togoto azt mondta neki:

— Vásárolj álmoság elleni tablettát. Nem fáradsz el.

Marin nem hallgatott rá. Szidta is magában:

— A csirkefogó! Csak a farkát csóválja a vezetők előtt!

A diszpécser és Marin előzőleg összevesztek.

— Holnap nem megyek munkába. A feleségemért és a gyerekért kell menni a szülőházba...

Togoto hajthatatlan maradt:

— És a 36—61 állni fog, vagy mi a szósz? Nem lehet! A terv nem teljesítése ha-

zaárulás. Látod, ott van a falra írva.

— Öregenyád térdekalácsa!

— Ez iroda, ne tréfálj.

Sógora eközben így nyugtatta:

— Magda meglátja majd, hogy nem jössz, és felül a gyerekekkel a vonatra. Hagyd Togotót a csudába!

De Marin felfújta magát.

A gépkocsi fogyni kezdtek a garázsból. Marin körülnézett az udvaron és amikor megnyugodott, ismét visszatért a diszpécserhez.

— Egy ivásúak vagyunk, érts meg engem...

— A barátság az barátság, a terv meg terv!

— Rendben. Mennyi a mai terv?

Toszko kinyitotta a füzetet és olvasni kezdte:

— E hó tizenötödikén a 36—61-es kocsikétforduló cementet hoz a pályaudvarról.

— Holnap?

— E hónap tizenhatodikán a 36—61-es ismét...

— És ha ma négy fordulót teszek meg kettő helyett?

— Azt szabad. A terv is meglesz és az asszonyért meg a gyerekért is elmehetsz holnap. Na, indíts!...

A kocsija elhagyta már a garázst, amikor a diszpécser a kapura mutatott és megemlítette a tablettákat.

Marin Toszkót szidta képzeletében. Nemrégén még ő is sofőr volt, élmunkás lett belőle, majd diszpécserre nevezték ki. És lassacskán Toszko hasonlítani kezdett hivatalnoktársaira. Sőt rosszabb lett, mint azok. Állandóan azt mondogatta: Velem ne marakodj, én is a munkásosztályból való vagyok. A nép megbízásából vagyok ezen a fontos poszton. A sofőrök pedig a „fontoskodó Togoto” gúnynévvel ruházták fel.

Így telt el az első forduló.

Aztán a második.

A harmadikon Marin azon töprengett, hogy mai gyötrelmeiért nemcsak Togoto, hanem sógora is hibás. Mert milyen segédsofőr is az. Csak útitárs a kabinban. Most is erősebben horkol, mint a motor. „Hazardőr” — gondolja haragosan Marin. Csak kocka kerüljön a kezébe. Régóta mellette van, de csak a gumit tanulta meg felfújni. Ha meglenne a jogosítványa, egy-két órára a volánhoz ülhetne ő is. Elzavarom.

De Marin tudta, hogy nem fogja elzavarni, bár sógora munkáját is neki kell elvégezni. Amíg ő a Skodán sofőrködik, sógora állandó kíséretje marad. Így lesz, mert ő hozta vissza Magdát azon az éjjelen. Merthogy megszökött tőle az asszony. A Skoda miatt. Legalábbis így mondta. De Marin tudta, hogy a lángössötöde miatt hagyta el. Házasságuk harmadik hónapján.

— Hagyd a fenébe a Skodát! — mondta neki.

* A szerző — a plovdivi napilap munkatársa, fiatal, állami-díjas bolgár író — lapunk szerkesztőségének volt vendége a közelmúltban.

— Majd ha Tátrákat kapunk, azt választom.

— Tátrát se akarok. Hagyd ott a sofőrséget!

Marin elnevette magát:

— Máshoz se értek...

— Úgy akarok élni, mint az emberek... — vonta össze szemöldökét Magda.

— Ki zavar ebben?

— A Skodád!

— Az adja a kenyerem... meg a tied is.

— Nem kell ilyen kenyér. Benzin- és olajszága van. A fabarakkokat is meguntam!

— Befejezzük ezt az építkezést, és városba költözünk. Egy-két év, és megleszünk...

— Addig éljek itt, míg megöszülök? Most akarom...

Marin elhallgatott. Aztán feleségéhez lépett és meg akarta simogatni az arcát.

— Még itt maradok. Nem szoktam megszökni sehonnan, míg nem végzünk...

Magda elfordította a fejét és hátralépett.

— Velem jössz?

— Hová?

Az asszony panaszosan nyafogta:

— A lángössütődébe egy férfit és egy nőt keresnek.

— Miiiiit?

— Mi van abban, hogy az lángössütőde? Nem nagy a fizetés, de a vissza nem adott sztoinkákból és a megspórolt lisztből nagy pénzt csinálhatunk.

A fiú arca vérbe borult.

— Nem keresek ilyen pénzt. Nem kell más pénze! Nem becsületes dolog ez!

— Ha nekem jó, akkor becsületes is. Ez éppen olyan világos, mint a kétszer-kettő...

Másnap az első busszal megszökött.

A lángössütődébe ment, és valamelyik nagynénjénél élt. Marin kinjában egész éjszakákon át nem aludt. Kétszer küldött Magdáért. Egy és ugyanazon válasszal jöttek vissza, szörnyű olajszag és kategorikus válasz fogadta őket:

— Amíg el nem hagyja a Skodáját, addig ne is izenjen nekem...

Marin megállt autója előtt, megnyalta száraz ajkait, és sokáig törölte homlokát olajos sapkájával. Nem, a Skodát nem hagyja. Még akkor sem, ha miniszternek teszik meg. Mi az a pár garas? Köp rá. A Skoda nélkül nem tud élni. Ez adja élete célját és értelmét.

Magda azonban...

Elnyedt, elerőtlenedett, hallgatagga lett. Szemei előtt a kicsi és az asszony alakja lebegett. Viaskodtak egymással, haragosan remegve.

Egy este elment a városba. Elrejtőzött a bozóthoz egy fa törzse mögé. Az utcán erős szél himbálta a lámpa sárga szárnyait a csupasz kockakövek felett. Erős rózsasillatot sodort magával a szél. Marin tudta, hogy a városi rózsapark van mögötte, mégis arra gondolt, hogy ez az ostoba illat nem a kertből, hanem egy csokortól származik. Attól a csokortól, amelyiket kezében tart. Ebéd után vette. Először vásárolt virágot életében, Magdának.

Az étteremben elektromos gitárokon remegő hangon bűgött a La Paloma. A szemben levő utcában, ahol a lángössütőde volt, két árnyékot fedezett fel. Egy férfi és egy nő árnyékát. A férfit nem ismerte. Magda volt vele. Az asszony a lámpa fényébe lépett, és Marint a tavaszra emlékeztette. A La Paloma és a gitárhúr rezgése kísérte. A súlytól, amit hoztak, Magda egyik válla kissé meggörnyedt, mint anyjé a falun, amikor vizet vitt a vállára vetett rúdon. Gyötrődött, izmai görcsbe rándultak.

— A-a-a! — kiáltott váratlanul Magda, és elfutott, mielőtt megismerhette volna a feljűk induló férfit. A másik férfi még jobban meggörnyedt a teher alatt, és megállt.

— Ki vagy? — kérdezte Marin.

— Munkás! — válaszolta az. Hátralépett és felhúzta keskeny vállait. Aztán figyelmesen szemügyre vette a csomagját.

— Ne kukorékolj ki, hogy...

Elővigyázatosan nézett körül és szénanáthás orrát szippantgatta. A nagyszerű rózsasillat eloszlott. Marin idegesen belerugott a pléhvödörbe. A vödör tompán megcsördült és elfojtotta a lángössütő riadt kiáltását. Mire Marin rájött, miről is van szó, a fiú megragadta a vödört és elfutott.

A földön csak egy fényes olajfolt maradt.

*

A rendőrségen azt mondták neki:

— Ön látta a lopás tényét?

– A vödörben volt a tény és kiömlött a földre.
– Bejelentését tudomásul vettük. Kár, hogy nem tudja a nevüket.
– Már mondtam. A férfi alacsony, bazedovos, vörös arcú... A nőt nem tudom körülírni.

Alighogy elmondta mindezt, meglátta a virágot saját kezében. Elszégyellte magát és elhallgatott. Aztán undorral tette hozzá:

– Vörös foltok voltak az arcán.
– Köszönjük, elvtárs.

Az utcán eldobta a virágot. Pontosabban odaadta egy részegnek, aki nyolcasokat rajzolt az úttestre.

A részeg átvette a rózsát és dalolni kezdett:

*„Fehér kezek, gyöngéd kezek
Virágoznak kertemben...”*

Egy hónap múlva a rendőrség letartóztatta a lángossütőde vezetőjét. Magdát a másik három munkáslánnyal együtt szélnek eresztették. Visszatért az építkezésre. Egyébként sógora hozta.

– Itt vagyok – mondta a küszöbön állva.

Marin rátekintett, alig tudva izgalmát leplezni. Számára az asszony most is ugyanaz volt: a tavasz, a La Paloma és a gitár zsongó-rezgő húrja. Felhúzta szemöldökét.

– Meggazdagodtál?

Sógora is közbeszólt:

– Elég volt, gyerekek – mondta. – Ne önts új bort a régi hordóba.

Az asszony egy kis kofferral a kezében állt és hallgatott. Marin hozzá fordult:

– Csukd be az ajtót, ne hüljön ki a szoba. Ott a krumpli, süss belőle vacsorát.

Magda kinyitotta a bőröndjét, egy új inget húzott elő belőle és átnyújtotta férjének. Ujjain nevelésesen lebegtek a gombok, mint az érettogyoró.

Amikor a sógor elment, Marin felállt és szétépte az inget.

Magda a falnak támaszkodott, a háta mögött tartott kezeivel. Szemei tompán, szürkén csillogtak. Aztán Marin dühösen felfordította a bőröndöt, amelyikből női ruhák hullottak ki. Mindent bedobott a kályhába, még a koffert is szétépte és a tűzbe vetette. Kiegyenesedett. Nehezen, szakadozva lélegzett.

– Szóval és betűvel: vége!

– Vége! – suttogta száraz torokkal Magda.

Este, amikor lefeküdtek és Marin maga mellett érezte felesége lángoló, remegő testét, akkor már nem a lángossütődere és az olajra, hanem arra a mélyhangú kislányra gondolt, aki az étteremben a La Palomát énekelte.

Magda az építkezésen kezdett dolgozni. Gyakran megfordult a városban is – hivatalos céllal, meg bevásárolni. Marin tudta, hogy gyerekük lesz, és azt ajánlotta feleségének, hogy vásárolja meg a szükséges holmikat. Egy alkalommal Togoto azt mondta neki:

– Kikapós az asszonyod, barátocskám! Állandóan egy férfivel látom a városban.

Marin lehorotta a diszpécseret. Még a kutyát sem kell állandóan pórázon tartani, Magda pedig nem kutya, hanem a felesége.

*

A gépkocsi tovább berregett. Ablakaiba sovány faágak ütköztek. Mészelt oszlopok maradoztak el mellette, melyek az út szélét jelezték. Marin megállt a régi vízkifolyó csónél, és meglökte sógorát a lábával:

– Önts vizet a hűtőbe.

A sógora cammogva, morogva cuppogott, még mielőtt kinyitotta volna szemeit:

– Nagy a mi sofőrbánatunk.

Marin ugyancsak leszállt. Ismét alá tartotta fejét a jéghideg víznek. Fülében zúgott a vér, halántéka lüktetett. A pillanatnyi frissesség gyorsan elmúlt és ismét fáradtság vett erőt rajta. Édes csápjait nyújtotta feléje az álom. Ez már nem kínzó lopakodás, csúszás, hanem nagyobb hatalom, mint a tizennyolc órai szolgálatot teljesítő sofőr. Az utolsó tíz kilométer van hátra az építkezésig.

*

Marin bekapcsolta a motort és rátaposott a gázpedálra. A kocsi nekilendült. Már nem érezte a talpát az állandó pedálynymkodás miatt. Szemei előtt csodálatos képek táncoltak. Amikor meg akarta fogni ezeket a képeket, a semmibe markolt. Balról egy száraz vízgyűjtő, jobbról kövek, előlről sárga út vette körül. Ismét megállt, levetette csizmáját.

A Skoda nehezen köhögve kapaszkodott fel a hegyre.

— Sógor! — kérlelte komája. — Csukd be az ablakot. Megfázom.

Marin felemelte az ablakot. Meztelen lábai a pedál hideg fémét érezték és felfrissültek. Az álmoság irányt változtatott: most a fejtől haladt lábai és könyöke felé. Marin arra gondolt, hogy mindezt a vágyain és sógorán kívül a hivatalnokok is bűnösök. Amikor a lakóházépítést befejezték, úgy döntöttek, hogy Marin ott fog élni, de az irodások mind inkább elodázzák a dolgot. Azt mondták, hogy nincs legépelve a kérvény. Mert ha a lakást el tudná intézni, Magdának nem kellene a gyerekekkel az építkezésre jönni. Remek kis kuckót kapnának. Marin háromszor is megnézte. Már a karnisokat is megrendelte. Kis terasz van a lakásban, a csapból pedig hideg és meleg víz folyik. Este, amikor hazatér a munkából, meleg vízben fürödhetne, és nem lenne benzin- és olajszaga. Akkor biztosan Magda sem fog sohasem a lángossütődére gondolni. Csak össze ne vesszünk a gyerek nevének. Aligha kerül erre sor. Az Andrej jó név. Nemcsak azért, mert az apját is úgy hívták, hanem általában az: Andrej Marinov. Jól fog csengeni.

Emlékezett a közleményre, ami a diszpécseri iroda ajtajára volt szegezve: „Újévkor fenyőfaünnepélyt rendezünk. Minden sofőr jegyeztesse fel gyermeke nevét a szakkszervezeti bizottságnál”. „En is felíratom Andrejem nevét” — döntötte el Marin. „Még kicsiny, egyhetes, még semmit sem ért, de felíratom. Föltétlenül.” Örömmel gondolt erre. Ha majd esik a hó, hóembert is építeni fog neki. Pontosan olyat, amelyet az ő apja csinált valamikor neki. Köténnyel, lapáttal, vörös repaorral. S majd ha Andrej iskolába jár, síléceteket és börtáskát fog venni neki.

Az út ismét egyenes és sima volt. A fehér kilométerköveken levő számok értéke egyre magasabb lett, de Marin nem nézett a számokra. Becsukott szemmel is megmondta volna, hol van az adott pillanatban és mennyi van még hátra az építkezésig. Három éve. Három éve mindennap két utat tett meg... Hány kilométer ez? Megfeszítette gondolatait. Nemcsak kíváncsiságból, hanem azért is, hogy elúzza az álom mind megújuló rohamait.

Szidni kezdte a kilométerórát. Nem tudja rendesen mutatni a távolságot. Nem mozgatja semmi, mégis futnak rajta a számok. Mégse ember ez a gép. Marin még idegesebb lett, arra gondolva, hogy nem tudott válaszolni Kirkornak, aki ember-szerű gépekről mesélt nekik. Azt mondta, hogy ezután az emberi nem lassacskán eltűnik a földről. A vasemberek többet fognak dolgozni, fegyelmezettebbek lesznek, és nem fognak baleseteket sem okozni. Marin akkor mondani akart valamit, de belesült.

— Nem lehet ez így.

— Pedig az egészet olvastam.

Marin bizonytalanul legyintett, megfeszítette nyakizmaát, de ajkait mintha lakatra zárták volna.

— Kevés az ember szókészlete — mondta a sógor.

Kirkor elmosolyodott és fölényesen bólintott.

— A vasemberek minden zsebe szókészlettel lesz tele.

Marin nem szerette a könyvet. Nem ismerte úgy a dolgokat, mint Kirkor, de biztos volt abban, hogy nem annak van igaza. Mi lenne akkor a világgal. A vasemberek nem tudnak sem szeretni, sem nevetni, sem haragudni. Mindent elvégeznek az emberek helyett? Nem, ez nem lehet. Az ember nem tud meglenni munka nélkül. Hogy fog ő akkor élni, ha valaki kidobja a Skodából?

Ami igaz, az igaz: olvasni kellene. Nagyszerű lakása lesz, két szobája, konyhája. Az nem nagy baj, hogy a konyha közös használatú lesz. Kirkor rendes ember. Jó az is, hogy vele lesz a konyha közös használatban. Míg az asszonyok főznek, együtt üldögélnek, újságot olvasnak, az örmény majd elmondja, hogy a Lokomotív ezen a meccsen is jobb volt, mégis vesztesen hagyta el a pályát. Persze, hogy olvasni kellene. A Kirkorral való beszélgetés után, amikor Magda már megfűrésztötte a gyereket, bemegyünk a meleg szobába. Bekapcsoljuk a rádiót, az ágyra fekszem és olvasni fogok. Fényes, meleg szobában. És ha mindez rendben lesz, be lehet iratkozni az esti tagozatra, ahol padok, fekete tábla és csengő várja. Csengő. Csengő...

Erős súrlódó hangot hallott.

— Összeráztad az agyvelőm — dörzsölte szemét a sógor, az ablakon kinézve.

A gépkocsi eleje lefutott az útpadkára.

Jó, hogy a jobb kerék egy kőbe akadt. Marin alig tudta felnyitni szemháját. Ingét lehúzta, csak az atlétatrikót hagyta magán. Lenyitotta az összes ablakot is. Az éjjeli hideg élesen metszett bele bőrébe. A pedálra lépett, és hátsó sebességre kapcsolt. Aztán ismét az elsőre váltott. Meggyújtotta a fényszórókat is. A két fehér fénysávban ismét feléledt az őszi út: a földre hullott falevelek, a tejfehér kőd, a csupasz faágak.

Az építkezés már egészen közel volt. Már csak egy hegyhát maradt hátra. Az, amire most kapaszkodtunk fel.

A garázsban sokan voltak. Marin levél várta. Kis szürke, gyűrött bcrítékban. — Neked küldték. Az egyik sofőrünk hozta — mondta Toszko.

Marin felbontotta a borítékot.

Sógora közben a körülállókhoz fordult:

— Még a második forduló alatt történt. Ahogy elértük a falut, egy lakodalom közepébe csöppentünk. Éppen népi táncot, horót táncoltak.

Marin szemei előtt a levél betűi is horót táncoltak. Fekete betűk fekete horót. A levelet Magda írta:

„Mással utazom el. A gyereket a bölcsődébe hagyom. Nem kell vele törődnöd. Nem a tied, más valakié. Maradj a Skodáddal, ha neked annyira tetszik. Csókolgasd azt. Hadd szüljön neked gyereket. Én élni akarok. Veled csak kinlód-tam. Magda.”

A sógor nem fejezte be a kitalált történetet, amíg egy doboz cigarettát nem kapott.

Marin az ablaknál állt, csak az utat látta. Az utat, ami arra vezet... Arra, amerre Magda ment a másikkal. Fejbe kéne verni őket a kurblivassal.

A sógor egy fél kenyeret és egy nagy darab szalámit vásárolt. Felvágta és falatozni kezdett:

— Harapj te is, komám, harapj csak. Ha vasból lennél, ma akkor is elfáradtál volna.

Marin némán kiment. Mert különben a sógorát vágta volna fejbe a kurblival.

A garázsudvaron egy bódé állt. Magda dolgozott benne, mint elszámoló, mielőtt a szülőházba ment volna. A fiú szemei tompán, lázban égtek. Lehajolt, felvette a kurblivasat, és az ajtóba sújtott vele. Recsenés hallatszott... Újabb ütés... Még egy. Kezeivel belemarkolt a faajtóba:

— Kurva — kiáltotta a bódéra.

A deszkák fájdalmasan felnyögtek. Még egy ütés és vége. A bódé szétesett. Egyedül bolyongott a decemberi szélben, mellét kitarva. A decemberi hideg átjárta testét, de nem húzta össze kabátját. Nem érdekli, mindegy. Hadd legyen beteg, hadd haljon meg. Csak Toszko fogja sajnálni, hogy a 36–61-es Skoda nem teljesíti a tervet.

Marin alig tudott bemászni kocsijába. Ledobta magát az ülésre. Megfázott. Álmos volt és kimerült. Fojtogatta a kín.

Kezéből két gomb hullott ki csörögve. Ezeket a gombokat Magda hozta az inggel. Szép, sima, fényes, mogyoró nagyságú gombok voltak.

Későn ment reggelizni. Az első székre ült le, és odébb tette a virágvázát. Az ablak melletti rádiókészülék némán gubbasztott. Szürpölve ette meg levesét, és merev tekintettel nézett ki az ablakon a semmibe. (Az ablakon keresztül azt a bódét látta, amelyikben Magda dolgozott. A földön heverő, piszkos deszkái elszürkültek. Az egész világra sirt a deszkákról a végtelen szürkesség, amelyiktől még a hegyek színe is porfelhő szürkévé vált.)

Toszko jött be. Úgy kiáltott az egyik étkezdei kislányra, mintha főnök lenne. Aztán Marinhoz fordult:

— Komám, lekésél. A fenyőünnepélyre huszadikáig kellett volna feliratkozni.

— Mi? — Marin nem értette.

Toszko kényelmesen elhelyezkedett és nagy emberi gondokról kezdett beszélni, a gyerekek számára állítandó fenyőről, az emberek egészségéről, mint a mai kor legnagyobb értékéről; arról is beszélt, hogy most az országban ennyi meg ennyi üdülő és sporttelep van. Az emberek harsányan kacagtak körülöttük: Toszko sohasem volt még üdülőben, de sporttelepen sem.

Marin lassan felkelt és eltávozott. A diszpécser nem tudta befejezni gondolatát. A szemközti oszlopon Kirkor a hangosító berendezést javította. Kírkor meglátta a sofőrt, az örmény hangosan szólt oda hozzá:

— Hej, barátom! Megtaláltad a kifejezést?

Marin némán ment el mellette, de az örmény hangja utolérte.

— Tegnap este a folyóiratban azt olvastam, hogy már jár az első robotember.

Marin felbőszült:

— Az nem jó, ha a vasember jár.

— Lehet, hogy rövidesen ide is ellátogat.

Marin fogai között sziszegte:

— Na-a-a! — zárta ökölbe kezét — Na-a-a! Ezt mutatom a vasemberednek. Majd meglátja!

Az örményt a nevetés rázta, Marin pedig arra gondolt, hogy az oszlop, amelyikre Kirkor mászott, hajladozik az örmény súlya alatt. Arra gondolt, hogy a fenyőfához vásárolt baba is úgy hajladozik, amit a fiának szánt. A fiának? Csodálatos. Ez másnak, a lángossütőnek a fia...

És először gondolt arra, hogy Magda becsapta, Becsapta őt azzal, hogy ez nem az ő fia, de csak azért, hogy bosszút álljon a Skodáért. Mert ha a fiúnak kis fekete szeme van, és merész vonalú szája, s ha úgy nevet, mint ő... Amikor meglátja a babát, föltétlen nevetni fog. Még akkor is, ha most nem lehet felismerni, kire hasonlít. (Ebben a korban nehéz megállapítani, kire hasonlítanak a gyerekek. A vita majd akkor dől el, ha felnőnek.) Ha úgy fog gondolkodni, mint Marin, ha úgy fogja szeretni a munkáját, ha...

— Ha vasból leszünk, nem halunk meg, mert...

Marin már nem hallgatta Kirkor szavait. Amikor a Skoda elhagyta a portáit, Marin kinyitotta az ajtót, és kiáltott Toszkónak:

— Ird be a könyvedbe! Ird fel a fenyőünnepre Andrej Marinovot is!

A nyitott ablakon keresztül hallani lehetett, hogyan füttyül Kirkor. Nem tudni miért, de Marin — Kirkorra gondolva — meg volt győződve: az örmény sohasem tagadja meg azt, hogy megtanítsa a fiát a villanszerelés fortélyaira. Csak fel ne gyulladjon a gyereken a Lokomotív iránti szeretet. Mert ez a csapat mindig veszteni szokott. Bár ki tudja? Lehet, hogy mire Andrej felnő, a Lokomotív már jó csapat lesz. Ez persze mindegy. A gyerekek csak az lenne a rossz, ha a filléres lángossütő hatása alá kerülne. Pedig ilyen ember is akad bőven.

A Lokomotívval meg majd csak megleszünk valahogy...

Bálint István fordítása

ILLÉS LAJOS

PETŐFI ELSŐ VERSE BOLGÁR NYELVEN*

A *Csitaliste* c. folyóirat 1872. évfolyamában jelent meg Petőfi első verse bolgár nyelven. A magyar szakirodalom 1959-ig még létezéséről sem tudott. Nino Nikolov *Petőfi Bulgáriában* c. vázlatában meg sem említi ezt a fordítást. Magyarországon Waldapfel József hívja fel rá először a figyelmet az új bolgár gyűjteményes Petőfi-kötethez írt előszavában, amikor megnevezi a fordítót és művét. Pedig milyen érdekes és kalandos utat járt meg ez a rövid vers, amíg eljutott Magyarországról a konstantinápolyi bolgár folyóirat lapjaira.

Egy fiatal bolgár diák a vers fordítója: *Atanasz Trifonov Iliev*. Tizenkilenc éves, amikor 1871-ben Prágába kerül, ahol szláv filológiát tanul az egyetemen. A *Csitaliste* egymásután közli írásait. Többek között Byron életéről ír egy tanulmányt (1871. nov. II. 5. 214. l.), majd hamarosan *Lord Byron költészetéből* címmel versfordításokat jelentet meg a költő műveiből. Foglalkozik a népköltészet esztétikai kérdéseivel is. Írásának címe: *A természet a bolgár népdalokban és népmesékben* (1872. június 15. II. 18. 845. l.) A *Csitaliste* ugyanebben a számban Iliev két versfordítását is közli. Az egyik vers költője: *Mácha*, a másiké *Petőfi*.

A hatvanas évek második felében a bolgár hazafiak többször megkísérelték, hogy fegyverrel harcoljanak a felszabadulásért. 1867-ben Panajot Hitov és Filip Totju, 1868-ban Sztefan Kiradzsa és Hadzsi Dimiter csapatai kezdenek harcba. A fegyveres forradalmi akciók nem sikerülnek, de a küzdelmet nem adják fel. Új vezetők: Vaszil Levszki, Ljuben Karavelov állnak a mozgalom élére, s megint elkezdődik a még szélesebb körű szervező és előkészítő munka. Az emigrációban heves viták folynak a fegyveres harc és az egyezkedés irányzatainak hívei között. E nehéz harcok, a sikertelen, sok áldozattal járó forradalmi akciók légköre, a haza sorsáért érzett aggodalom formálta a fiatal Ilievet. Lelke fogékonnyá válhatott — érthető módon — a *byroni világfájdalom és életérzés* iránt. A cseh Jan Neruda nemzedékének a cseh irodalomban Byron az egyik kedves költője. Iliev — versfordításait közvetlenül megelőző írásai vallanak erről — Byron költészetét tanulmányozta és népszerűsítette. Így érthető az is, hogy amikor megismerte Petőfi költészetét, akkor

* A Tanulmányok a bolgár-magyar irodalmi kapcsolatok történetéből című, készülő műből.